Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра теорії та історії політичної науки

Гарбадин Андрій Стефанович

Методичні рекомендації та матеріали для вивчення навчальної дисципліни

“ПОЛІТИЧНА АНТРОПОЛОГІЯ”

для студентів першого року навчання спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» (денна форма навчання)

Львів 2022

Затверджено на засіданні кафедри теорії та історії політичної науки
Протокол № 1 від 31 серпня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол № 272/7 від 21.09. 2022 року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни....3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни....4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни....7
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни....8
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни....10
6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література....18
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни....26
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів....27
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам....27
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку)....28

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>Денна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Кількість кредитів – 5</td><td>Галузь знань
05 «Соціальні та поведінкові науки»</td><td rowspan="3">Вибіркова дисципліна цикл професійної та практичної підготовки</td></tr>
<tr><td>Спеціальність
052 «Політологія»</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td rowspan="5"></td><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 1</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає</td><td>Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 150</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td>Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="10">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 3
самостійної роботи студента – 6,375</td><td rowspan="10">Освітньо-кваліфікаційний рівень:
другий (магістерський)</td><td>32 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>16 год.</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td>0 год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>102 год.</td></tr>
<tr><td>Індивідуальні завдання: 0 год.</td></tr>
<tr><td>Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни навчальної дисципліни

Навчальний курс „Політична антропологія” є дисципліною вільного вибору студента у циклі професійної та практичної підготовки програми зі спеціальності 052 Політологія для другого (магістерського) рівня вищої освіти, що викладається в другому семестрі в обсязі 5 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Дисципліна покликана забезпечити у студентів глибинних знань про специфіку формування політичних інститутів суспільства та творення соціальних практик в політичній площині в залежності від особливостей соціального розшарування, розподілу соціальних ролей, традицій та цінностей суспільства, в якому формується конкретна політична система. Курс включає в себе вивчення наукових робіт стосовно формування політичного життя суспільства як такого в епоху первісних суспільств, виділення політики як окремої сфери життєдіяльності людини та суспільства та напрямків трансформацій політичних інститутів впродовж їхнього періоду існування під впливом зміни принципів людських відносин, індивідуальних та міжгрупових. Практична сторона курсу передбачає можливість застосувати отримані знання на практиці в аналізі сучасних політичних систем та суспільстві, які лежать в їх основі, взаємовпливу соціальних та політичних інститутів та інституцій, значення традицій та новацій в процесах розвитку політичної сфери життя суспільства.

Мета вибіркової навчальної дисципліни „Політична антропологія” – формування у студентів комплексних знань про політику як сферу самореалізації людини та задоволення людиною власних потреб через створення відповідної системи управління суспільством, а також залежність структури політичної системи кожного конкретного суспільства від соціальної структури та соціальних практик.

Завдання курсу:

- вироблення у студентів критичного сприйняття політичних процесів трансформації, що активно відбуваються в постмодерному світі, та розуміння необхідності синхронних трансформацій для гармонійного розвитку суспільства.

- розвитку аналітичного потенціалу через дослідження антропологічних вимірів політики, влади, політичних систем, інститутів та поведінкових практик в традиційних, модерних та постмодерних суспільствах.
- засвоєння розуміння необхідності багатовимірного аналізу для повного та комплексного розуміння політичних систем та значення соціальної структури в формуванні та розвитку політичної системи конкретного суспільства.

За результатами успішного засвоєння курсу студент повинен:

знати:

- етапи та особливості розвитку політичної антропології як науки.
- основні принципи формування політичних інститутів та інституцій на основі тих чи інших соціальних норм.
- теоретичні основи розуміння місця людини в політиці в ретроспективному та регіональному вимірі, сучасні теорії залучення людини в політику.

вміти:

- аналізувати взаємозв'язок між соціальною структурою суспільства та особливостями розвитку його політичних інститутів.
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та будувати логічні ланцюжки стосовно можливостей впливу людини на політичне життя суспільства.
- застосовувати знання про соціобіологічні та соціокультурні основи політики, влади та держави для аналізу політичної поведінки соціальних груп.

Крім того, в результаті успішного завершення курсу студент набуде:

загальних компетентностей:

- здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
- здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- володіння методами вивчення суспільних феноменів, явищ і процесів.

спеціальних компетентностей:

- усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.
- спроможність комплексно використовувати нормативу та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.
- розуміння постмодерного підходу до політики та наукової парадигми, сутності, природи, структури, можливостей і викликів глобальної демократії, суті, особливостей і еволюції формування політичних цінностей у різних типах політичних режимів, зокрема на національному і субнаціональному рівнях.

програмні результати навчання:

- застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.
- застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.
- приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень.
- здійснювати управління складною діяльністю у сфері політики, політології та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.

3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л.	п./с.	лаб.	інд.	ср.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1						
Тема 1. Політична антропологія як наука і навчальна дисципліна. Частина 1.	8	2	-	-	-	6
Тема 2. Політична антропологія як наука і навчальна дисципліна. Частина 2.	11	2	2	-	-	7
Тема 3. Людина як основний актор та цінність політичної системи. Частина 1.	8	2	-	-	-	6
Тема 4. Людина як основний актор та цінність політичної системи. Частина 2.	11	2	2	-	-	7
Тема 5. Витоки політики в древніх суспільствах. Частина 1.	8	2	-	-	-	6
Тема 6. Витоки політики в древніх суспільствах. Частина 2.	11	2	2	-	-	7
Тема 7. Релігійний, етнічний та гендерний виміри політики. Частина 1.	8	2	-	-	-	6
Тема 8. Релігійний, етнічний та гендерний виміри політики. Частина 2.	11	2	2	-	-	7
Тема 9. Біологічні та соціокультурні основи влади. Частина 1.	8	2	-	-	-	6
Тема 10. Біологічні та соціокультурні основи влади. Частина 2.	11	2	2	-	-	7
Тема 11. Антропологічні виміри еволюції держави. Частина 1.	8	2	-	-	-	6
Тема 12. Антропологічні виміри еволюції держави. Частина 2.	11	2	2	-	-	7
Тема 13. Політичні інститути та відносини в традиційних суспільствах. Частина 1.	8	2	-	-	-	6
Тема 14. Політичні інститути та відносини в традиційних суспільствах. Частина 2.	10	2	2	-	-	6
Тема 15. Вплив індивідів та соціальних груп на політичні процеси. Частина 1.	8	2	-	-	-	6
Тема 16. Вплив індивідів та соціальних груп на політичні процеси. Частина 2.	10	2	2	-	-	6
Разом – Змістовний модуль 1	150	32	16	-	-	102
РАЗОМ	150	32	16	-	-	102

4. Основна та додаткова література

Основна література:

1. Баландьє Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. Київ: Альтерпрес, 2002. 252 с.
2. Боряк О. Сучасна культурно-соціальна антропологія: нові тенденції та здобутки. Народна творчість та етнологія. 2013. № 1. С. 85–88.
3. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво, 1995. 335 с.
4. Денисенко В. М. Політика в контексті антропологічних вимірів. Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. 2013. № 1 (17). С. 34–39.
5. Кравець А.Ю. Політична антропологія: Монографія. Дніпропетровськ, 2012. 178 с.
6. Левенець Ю. Політична антропологія як парадигма політико-філософської рефлексії. Соціогуманітарні проблеми людини. № 4. 2010. С. 129–142.
7. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. 285 с.
8. Мельник В.М. Орієнтальний вимір політичної антропології: дефініція, термінологія, головні політологічні школи. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 144(3). С. 88-93.
9. Foret F. Europe Between Decline And Decadence: The “Éternel Retour” Of An Elitist Lamento? International Political Anthropology. 2021. Vol. 14. No. 1. P. 57-60.
10. Horvath A. Political Alchemy: Technology Unbounded. London: Routledge, 2021. 216 p.
11. Szakolczai A. Originary Words And Images: About Doing Political Anthropology. International Political Anthropology. 2022. Vol 15. No. 1. P. 7-26.

Додаткова література:

1. Ганьба О. Поняття, ознаки та особливості суб’єктів архаїчних правовідносин первісного родового суспільства. Теорія держави і права. 2018. № 12. С. 253-257.
2. Дюркгейм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії. Київ: Юніверс, 2002. 242 с.

3. Мельник В. М. Три етапи становлення політичної антропології. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2019. Вип. 23. С. 190-195.

4. Сегеда С. Антропологія: навч. пос. для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. К.: «Либідь», 2001. 335 с.

5. Тельпіс О. В. Антропологічна природа політичного лідерства в міжнародних відносинах. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 103(1). С. 236-247.

6. Чабанов В. Г. Політична антропологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 104 с.

7. Altamirano J. Tribal Poverty And The Politics Of Land Use: A Case Study On Cultural Affinity In Oklahoma. International Political Anthropology. 2016. Vol 9. No. 1. P. 57 - 67.

8. Lewellen T. Political anthropology: an introduction. Westpost, Connecticut, London: Praeger, 2003. 262 p.

Інтернет-джерела:

1. Журнал «International Political Anthropology» / URL: https://www.politicalanthropology.org/ipa-journal

2. Вісник Львівського університету: серія філософсько-політологічні студії / URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/

3. Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=SJPUAAwyt34

4. Development of Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=Ql8IopYmNKo

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Тема 1. Політична антропологія як наука і навчальна дисципліна.

Частина 1.

Витоки політичної антропології: філософське та соціологічне підґрунтя антропології. Зародження антропологічної парадигми: допозитивістський етап. Антропологія в контексті позитивістських атрибутів науковості: перероджения XIX ст. Поняття «біологічна мітка» як основний атрибут антропологічного підходу. Расово-антропологічні підходи до розуміння політки.

Сократівський антропологічний переворот як перша спроба актуалізації антропоцентричного принципу науки. Біологічний, філософський, історичний, культурний контексти антропологічного підходу. Біологічна та культурна антропології: точки перетину і взаємне доповнення «білих плям». Історичний екскурс в історію політичної антропології: від Античних витоків до Позитивістського якісного стрибка.

Основні поняття: антропологія, філософія, філософський етап, позитивістський етап, парадигма, витоки антропологічного знання.

Тема 2. Політична антропологія як наука і навчальна дисципліна.

Частина 2.

Об’єкт, предмет, методи дослідження. Класичні школи політичної антропології. Особливості підходу політичної антропології до трактування політики та місце людини у ній. Вплив позитивістської парадигми науки на інституціоналізацію політичної антропології як системи наукового знання про антропоорієнтованість політичного процесу.

Основні підходи до трактування місця людини в політиці. Нерозривний взаємно детермінуючий зв’язок між людською та політичною екзистенцією, крізь призму політичної інтеракції. Концепт «політичної тварини». Біологічна схильність людини до політики.

Основні поняття: політика, антропологія, політична антропологія, людина, політична тварина, політичне.

Тема 3. Людина як основний актор та цінність політичної системи. Частина 1.

Поняття суб'єкта та об'єкта політики: їх методологічна нерозривність. Концепції верховенства права, природні права людини та їх недоторканість як маркери антропологічного повороту політичного процесу. Недоторканість та гарантування персональної свободи індивіда як принцип демократичної політичної системи. Антропоцентричний принцип формування політичної системи крізь призму забезпечення її стабільності.

Соціальний конструктивізм: виникнення, передумови, розквіт, основні концепції. Вплив соціології А. Шюца на формування концепції соціального конструктивізму Т. Лукмана. Концепти «життєсвіту» та «соціального конструювання реальності». П. Бергер та Т. Лукман «Соціальне конструювання реальності».

Основні поняття: суб'єкт політики, права людини, антропологічний принцип політики, «життєсвіт», соціальний конструктивізм.

Тема 4. Людина як основний актор та цінність політичної системи. Частина 2.

Homo politicus: еволюція поняття від філософського концепту до антропологічного факту. Поняття політичної свідомості: біологічний та метафізичний виміри. Людина політична крізь призму концепції аморальної політики Макіавеллі та категоричного імперативу Канта.

Полярність підходів до трактування людини політичної. Концепція бюрократизму та небезпека зведення людини політичної до строгого функціоналізму. Класові, елітарні, масові концепції людини політичної. Політична система як продукт діяльності homo politicus: одиничний та загальний рівні здійснення. Взаємовплив на нерозривність тріади політична система-політична людина-політична система1.

Основні поняття: «homo politicus», політична система, демократичні цінності, політична свідомість суб'єкта, моральність, аморальність, політика.

Тема 5. Витоки політики в древніх суспільствах. Частина 1.

Біологічний еволюціонізм та соціальний детермінізм людської природи. Генетична схильність людини до утворення соціальних спільнот. Історична необхідність до об'єднання, як принцип виживання та збереження людської популяції. Інклюзивна відповідність, родовий відбір та взаємний альтруїзм як стандартні режими соціальності.

Дотримання норм, що ґрунтується на емоційному інтелекті, як причини схильності людини до наділення ментальних моделей і правил - внутрішньою цінністю. Прагнення інтерсуб'єктивного визнання як самої людини, так і її богів, звичаїв і законів, яке стає основою легітимності, що дає змогу здійснювати політичну владу.

Основні поняття: біологічний еволюціонізм, племінна організація, соціальна спільнота, первісні витоки політики, племінний лад.

Тема 6: Витоки політики в древніх суспільствах. Частина 2.

Філософські теорії природного стану. Аналіз аспектів людської природи, які лежать в основі політики. Абстрагування та теоретизування – дві здатності людської свідомості, детермінуючі людину до винайдення політики. Основні суперечки довкола факту й характеру соціальної еволюції людини. Сімейна, родова, соціальна організація та перехід до племінного ладу. Вступ до родоводів, спорідненість по батьківській лінії й основні антропологічні концепції.

Спорідненість, пов'язана з розвитком права власності. Природа справедливості в родоплемінному суспільстві: історичний аспект. Племінні суспільства як праобраз військових організацій. Основні принципи племінної організації суспільства.

Державні суспільства та племінні суспільства: традиції трактування та основні відмінності. Первісна держава проти конкурентної держави крізь призму історичного поступу. Теорії походження держави як маркери основних принципів пояснення політичної картини світу притаманної конкретній епосі. Проблема не універсальності держави.

Основні поняття: природний стан, племінна організація, соціальна еволюція, соціальна організація, племінний лад

Тема 7. Релігійний, етнічний та гендерний виміри політики. Частина 1.

Поняття політичного міфу. Психологічна схильність суб'єкта до міфологічного світогляду. Міфологічна картина світу: сучасний контекст. Політична міфологія і політична філософія: співвідношення парадигм політичного. Міфологічність як субстанційний атрибут політичного.

Соціальний утопізм як соціальна міфологія: небезпеки та переваги. Комунізм крізь призму політичної міфології: ідеологічні, філософські, культурні та історичні підстави. Ідеологія як приклад існування політичного міфу в сучасності. Принципи конструювання політичної міфології в межах політичного режиму. Політична ідеологія: криза ідеологій у XXI ст. і пік міфологізації політичного в контексті формування суспільної думки.

Основні поняття: соціальний утопізм, міфологічний світогляд, політична міфологія,

Тема 8. Релігійний, етнічний та гендерний виміри політики. Частина 2.

Концепт чужинця, як першопричина винайдення політики. «Інакшість» та методологічні підходи до її розуміння. Основні історичні та культурні підстави поділу свій-чужий. Концепт політичного чужинця. Гендерний концепт чужинця. Співвідношення понять гендер та стать: історична генеза співставлення. Етнічний концепт чужинця. Політичне та етнічне трактування поняття «нація». Релігійний концепт чужинця.

Поняття стратифікації суспільства: соціологічні та політологічні концепції. Історичні передумови політичного поділу суспільства: східний та західний контексти. Класовість суспільства: політичний та економічний вектор розуміння. Соціальна революція на основі класової боротьби та антагонізму. Вплив «лівих» ідеологій на концептуалізацію гендерної політики.

Основні поняття: гендер, чужинець, соціальна стратифікація, суспільство, релігійна приналежність, етнічна приналежність.

Тема 9. Біологічні та соціокультурні основи влади. Частина 1.

Расово-антропологічна школа соціології. Антропологічні погляди Ж.А.де Губіно. Актуалізація біологічних та соціокультурних факторів в трактуванні природи політичної влади. Історія традиції політологічної концепції поділу народів на правлячі та підлягаючих правлінню. Небезпечність расового підходу до концептуалізації понять політичної сили та влади. Поняття етнічних конфліктів та способи їх вирішення.

Біологічний еволюціонізм як принципова основа соціального розвитку. Біосоціологія та її підходи. Біологічна детермінанта здійснення політичних інститутів, культури та моралі. Критика біологічного еволюціонізму. Основні небезпеки та слабкі сторони біологічного трактування суспільства крізь призму біологічного еволюціонізму.

Основні поняття: біологічний еволюціонізм, політика, суспільство, расовий підхід, антропологія.

Тема 10. Біологічні та соціокультурні основи влади. Частина 2.

Політична та біологічна нерівність: принципи та традиції співвідношення понять. Психологічна схильність до втечі від відповідальності та схильність до прийняття відповідальності за іншого, як принципи соціальної нерівності. Політична концепція соціальної нерівності. Економічна концепція соціальної нерівності.

Антропологічна концепція політичного правителя: історичний огляд підходів. Поняття харизматичного типу легітимізації влади крізь призму антропологічного аналізу політика. Поняття соціальної стратифікації: культурний контекст. Соціальна нерівність як підстава здійснення політичної влади.

Основні поняття: політична влада, соціальна стратифікація, соціальна нерівність, психологічна концепція політичної влади.

Тема 11. Антропологічні виміри еволюції держави. Частина 1.

Теорії виникнення держави: історична ґенеза. Взаємозв'язок домінації конкретної теорії виникнення держави із соціокультурними факторами епохи її домінації. Антропологічний фактор еволюції держави. «Левіафан» Т. Гоббса як спроба антропологізації теоретичного суб'єкта політичної влади.

Поняття «суверен» як кристалізація антропологічного начала держави. Проблема співвідношення влади законів і правителя у історії політичних вчень. Антропологічний поступ як детермінанта розвитку теорій походження держави. Насильницька та психологічна теорії виникнення держави: антропологічний контекст.

Основні поняття: держава, теорія виникнення держави, антропологія, політична влада, політична антропологія.

Тема 12. Антропологічні виміри еволюції держави. Частина 2.

Типологія концептуальних підходів до розуміння співвідношення одиничного і загального: політичний аспект. Співвідношення людини і держави: ліберальна традиція. Співвідношення людини і держави: марксистська традиція. Історичні та філософські джерела витоків ліберальної та комуністичної ідей політичного процесу. Співвідношення людини і держави в контексті принципу верховенства права.

Класифікація теорій соціальної держави. Концептуалізація поняття правової держави. Філософські джерела походження концепту правової держави. Теорія глобальної ліберальної демократії Ф. Фукуями і антропологічні причини «краху» його прогнозів.

Основні поняття: ліберальна демократія, верховенство права, соціалізм, лібералізм, держава, людина.

Тема 13. Політичні інститути та відносини в традиційних суспільствах. Частина 1.

Поняття традиційного суспільства: основні підходи та характеристики. Культурний контекст традиціоналізму. Історичний вимір формування традиційного суспільства. Традиційні цінності та модерний політичний дискурс. Релігійний підтекст

існування традиційного суспільства. Ключові концепції традиційного суспільства: сильна та слабкі сторони підходів.

Особливості політичної організації традиційного суспільства. Найпоширеніші типи політичного правління у традиційних суспільствах. Взаємозв'язок типу суспільства і типу легітимізації влади у ньому. Пануючий політичний режим і його культурні та традиційні передумови.

Основні поняття: традиційне суспільство, традиціоналізм, модерн, політичні інститути, традиція, релігія.

Тема 14. Політичні інститути та відносини в традиційних суспільствах. Частина 2.

Закономірність або випадковість успіху традиційних суспільств у постмодерному світі на прикладі Японії та Великої Британії: порівняльний аналіз. Традиційні суспільства в постмодерному світі: заохочення до політичних трансформацій та готовність до відходу від традиції. Специфіка динаміки економічного розвитку традиційних суспільств. Закономірність впливу економічного успіху суспільства на відхід від традиційних цінностей.

Релігійний контекст легітимізації політичної влади. Влада традицій: позитивні і негативні аспекти. Політична взаємодія традиційних та постмодерних суспільств у сучасному політичному дискурсі. Глобалізація і традиційність: небезпека чи нові можливості для традиційних суспільств?

Основні поняття: політика, традиційне суспільство, традиційні політичні інститути, економічний розвиток, політична влада.

Тема 15. Вплив індивідів та соціальних груп на політичні процеси.

Частина 1.

Людиновимірність політики: витоки ,концепти, поняття, підходи. Поняття суб'єкта та об'єкта політики. Співвідношення загального і одиничного в політиці відносно до політичного режиму. Політична поведінка, політична активність та політична діяльність: концептуальний аналіз основних підходів до трактування.

Поняття політичного абсентеїзму та політичного відчуження. Громадянське суспільство та його характеристики.

Масовість як атрибут постмодерного політичного процесу. Концепції масового суспільства. Х. Ортега-і-Гассет та критика масової культури. Егалітаризм та масовість: співвідношення і потенційні можливості паралельного розвитку. Масова людина в сучасній політиці. Масовість сучасних політичних процесів: за і проти.

Основні поняття: політика, людина, масова культура, егалітарна культура, політика, цінності, політична поведінка, політична участь, політична діяльність.

Тема 16. Вплив індивідів та соціальних груп на політичні процеси. Частина 2.

Концепція споживацького суспільства: головні об’єкти критики представників франкфуртської школи. Споживацька культура і капіталізм: співвідношення понять. Споживацька культура і марксистська критика: основні положення та постулати. Марксистська концепція вільного комуністичного суспільства, як альтернатива споживацтву. Трансформація марксистської парадигми в умовах масової культури споживацтва.

Одновимірність, як атрибут людини-учасника масової споживацької культури. Концепція одновимірної людини Г. Маркузе у однойменному творі. Місце людини у глобальній політиці. Небезпеки та позитиви переходу політики на глобальний рівень. Ускладнення співвідношення влади урядів та міжнародних організацій. Держава vs корпорації: кіберпанк стає реальністю.

Основні поняття: одновимірна людина, антропологія, політичний процес, глобалізація, соціальна група, індивід.

6. Теми та зміст семінарських занять навчальної дисципліни.

Змістовий модуль 1

Тема 1. Політична антропологія як наука і навчальна дисципліна (2 год.).

1. Поява антропології як науки. Біологічна та культурна антропологія.
2. Витоки політичної антропології в історії філософсько-політичної думки.
3. Політична антропологія як наука: предмет та методи.
4. Етапи розвитку політичної антропології в світі та Україні.

Основні поняття: антропологія, філософія, філософський етап, позитивістський етап, парадигма, витоки антропологічного знання.

Література

1. Баландьє Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. Київ: Альтерпрес, 2002. 252 с.
2. Кравець А.Ю. Політична антропологія: Монографія. Дніпропетровськ, 2012. 178 с.
3. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. 285 с.
4. Чабанов В. Г. Політична антропологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 104 с.
5. Lewellen T. Political anthropology : an introduction. Westpost, Connecticut, London: Praeger, 2003. 262 p.
6. Szakolczai A. Originary Words And Images: About Doing Political Anthropology. International Political Anthropology. 2022. Vol. 15. No. 1. P. 7-26.
7. Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=SJPUAAwyt34
8. Development of Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=Ql8IopYmNKo

Тема 2. Людина як основний актор та цінність політичної системи. (2 год.).

1. Політика як продукт та сфера людської діяльності.
2. Соціальний конструктивізм та виникнення політичних інститутів: підхід П. Бергера та Т. Лукмана.
3. Поняття про людину політичну як основного актора та творці політики.

4. Людина та політика в історії політичної думки.

5. Ціннісні системи основних політичних ідеологій та місце людини в них: лібералізм, консерватизм, соціал-демократія, націоналізм, соціалізм.

Основні поняття: суб'єкт політики, права людини, антропологічний принцип політики, «життєсвіт», соціальний конструктивізм.

Література

1. Баландьє Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. Київ: Альтерпрес, 2002. 252 с.

2. Кравець А.Ю. Політична антропологія: Монографія. Дніпропетровськ, 2012. 178 с.

3. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. 285 с.

4. Чабанов В. Г. Політична антропологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 104 с.

5. Журнал «International Political Anthropology» / URL: https://www.politicalanthropology.org/ipa-journal

6. Вісник Львівського університету: серія філософсько-політологічні студії / URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/

7. Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=SJPUAAwyt34

8. Development of Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=Ql8IopYmNKo

Тема 3. Витоки політики в древніх суспільствах (2 год.).

1. Соціальне розшарування та виникнення перших інститутів влади.

2. Визначення області політичного. Політичне як дискурсивна практика.

3. Ієрархія в архаїчних та модерних суспільствах.

4. Родове суспільство та зародження політичної влади.

5. Феномен та основні теорії вождизму. Вождизм та лідерство: співвідношення понять.

Основні поняття: біологічний еволюціонізм, племінна організація, соціальна спільнота, первісні витоки політики, племінний лад.

Література

1. Баландьє Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. Київ: Альтерпрес, 2002. 252 с.
2. Левенець Ю. Політична антропологія як парадигма політико-філософської рефлексії. Соціогуманітарні проблеми людини. № 4. 2010. С. 129–142.
3. Мельник В.М. Орієнтальний вимір політичної антропології: дефініція, термінологія, головні політологічні школи. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 144(3). С. 88-93.
4. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. 285 с.
5. Чабанов В. Г. Політична антропологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 104 с.
6. Foret F. Europe Between Decline And Decadence: The “Éternel Retour” Of An Elitist Lamento? International Political Anthropology. 2021. Vol. 14. No. 1. P. 57-60.
7. Horvath A. Political Alchemy: Technology Unbounded. London: Routledge, 2021. 216 p.
8. Lewellen T. Political anthropology : an introduction. Westpost, Connecticut, London: Praeger, 2003. 262 p.
9. Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=SJPUAAwyt34

Тема 4. Релігійний, етнічний та гендерний виміри політики (2 год.).

1. Сучасна міфологія сакралізації влади.
2. Особливості сакралізації влади в постсекулярному суспільстві.
3. Соціобіологічна дихотомія «свої-чужі» в політичній антропології: гендерний, етнічний та релігійний аспекти.
4. Антропологія соціальної стратифікації суспільств.

Основні поняття: соціальний утопізм, міфологічний світогляд, політична міфологія, гендер, чужинець, соціальна стратифікація, суспільство, релігійна приналежність, етнічна приналежність.

Література

1. Баландьє Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. Київ: Альтерпрес, 2002. 252 с.
2. Денисенко В. М. Політика в контексті антропологічних вимірів. Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. 2013. № 1 (17). С. 34–39.
3. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник . Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. 285 с.
4. Чабанов В. Г. Політична антропологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 104 с.
5. Altamirano J. Tribal Poverty And The Politics Of Land Use: A Case Study On Cultural Affinity In Oklahoma. International Political Anthropology. 2016. Vol 9. No. 1. P. 57 – 67.
6. Lewellen T. Political anthropology : an introduction. Westpost, Connecticut, London: Praeger, 2003. 262 p.
7. Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=SJPUAAwyt34
8. Development of Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=Ql8IopYmNKo

Тема 5. Біологічні та соціокультурні основи влади. (2 год.).

1. Біологічні основи нерівності. Поняття сили та панування.
2. Теорія біологічних основ соціальної поведінки Е. Вілсона.
3. Стать, раса та вік як біологічні чинники нерівності: владний аспект.
4. Соціальна стратифікація та виникнення політичної влади.
5. Джерела політичної влади: антропологічна сутність.

Основні поняття: біологічний еволюціонізм, політика, суспільство, расовий підхід, антропологія, політична влада, соціальна стратифікація, соціальна нерівність, психологічна концепція політичної влади.

Література

1. Баландьє Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. Київ: Альтерпрес, 2002. 252 с.
2. Денисенко В. М. Політика в контексті антропологічних вимірів. Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. 2013. № 1 (17). С. 34–39.
3. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. 285 с.
4. Чабанов В. Г. Політична антропологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 104 с.
5. Lewellen T. Political anthropology : an introduction. Westpost, Connecticut, London: Praeger, 2003. 262 p.
6. Szakolczai A. Originary Words And Images: About Doing Political Anthropology. International Political Anthropology. 2022. Vol 15. No. 1. P. 7-26.
7. Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=SJPUAAwyt34

Тема 6. Антропологічні виміри еволюції держави. (2 год.).

1. Антропологічний характер держави. Держава як інструмент реалізації потреб людини.
2. Антропологічні аспекти теорій виникнення держави.
3. Співвідношення людини та держави: еволюція поглядів.
4. Людина в сучасній державі: теорії соціальної та правової держави.

Основні поняття: держава, теорія виникнення держави, антропологія, політична влада, політична антропологія, ліберальна демократія, верховенство права, соціалізм, лібералізм, держава, людина.

Література

1. Баландьє Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. Київ: Альтерпрес, 2002. 252 с.
2. Чабанов В. Г. Політична антропологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 104 с.
3. Foret F. Europe Between Decline And Decadence: The “Éternel Retour” Of An Elitist Lamento? International Political Anthropology. 2021. Vol. 14. No. 1. P. 57-60.
4. Horvath A. Political Alchemy: Technology Unbounded. London: Routledge, 2021. 216 p.
5. Lewellen T. Political anthropology : an introduction. Westpost, Connecticut, London: Praeger, 2003. 262 p.
6. Журнал «International Political Anthropology» / URL: https://www.politicalanthropology.org/ipa-journal
7. Вісник Львівського університету: серія філософсько-політологічні студії / URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/
8. Political Anthropology / URL: https://www.youtube.com/watch?v=SJPUAAwyt34

Тема 7. Політичні інститути та відносини в традиційних суспільствах (2 год.).

1. Поняття та риси традиційних суспільств.
2. Особливості політичної організації традиційного суспільства.
3. Традиційні суспільства в постмодерному світі: заохочення до політичних трансформацій та готовність до відходу від традиції.
4. Політична традиція та влада. Священні засади політичної влади.

Основні поняття: традиційне суспільство, традиціоналізм, модерн, політичні інститути, традиція, релігія, політика, традиційне суспільство, традиційні політичні інститути, економічний розвиток, політична влада.

Література

1. Баландьє Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. Київ: Альтерпрес, 2002. 252 с.

2. Боряк О. Сучасна культурно-соціальна антропологія: нові тенденції та здобутки. Народна творчість та етнологія. 2013. № 1. С. 85–88.
3. Денисенко В. М. Політика в контексті антропологічних вимірів. Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. 2013. № 1 (17). С. 34–39.
4. Мельник В.М. Орієнтальний вимір політичної антропології: дефініція, термінологія, головні політологічні школи. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 144(3). С. 88-93.
5. Чабанов В. Г. Політична антропологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 104 с.
6. Foret F. Europe Between Decline And Decadence: The “Éternel Retour” Of An Elitist Lamento? International Political Anthropology. 2021. Vol. 14. No. 1. P. 57-60.
7. Lewellen T. Political anthropology : an introduction. Westpost, Connecticut, London: Praeger, 2003. 262 p.

Тема 8. Вплив індивідів та соціальних груп на політичні процеси (2 год.).

1. Людина як актор політики. Політична поведінка, політична активність, політична діяльність.
2. Масова людина в сучасній політиці.
3. Споживацьке суспільство та масова свідомість: місце людини в політиці.
4. Концепція одновимірної людини.
5. Місце людини в глобальній політиці.

Основні поняття: політика, людина, масова культура, егалітарна культура, політика, цінності, політична поведінка, політична участь, політична діяльність, одновимірна людина, антропологія, політичний процес, глобалізація, соціальна група, індивід.

Література

1. Баландьє Ж. Політична антропологія. Пер. з фр. Київ: Альтерпрес, 2002. 252 с.
2. Ганьба О. Поняття, ознаки та особливості суб’єктів архаїчних правовідносин первісного родового суспільства. Теорія держави і права. 2018. № 12. С. 253-257.

3. Чабанов В. Г. Політична антропологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 104 с.
4. Horvath A. Political Alchemy: Technology Unbounded. London: Routledge, 2021. 216 p.
5. Lewellen T. Political anthropology : an introduction. Westpost, Connecticut, London: Praeger, 2003. 262 p.
6. Вісник Львівського університету: серія філософсько-політологічні студії / URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/
7. Журнал «International Political Anthropology» / URL: https://www.politicalanthropology.org/ipa-journal

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет вивчення політичної антропології.	6
2	Тема 2. Історія політичної антропології.	7
3	Тема 3. Біологічні коріння нерівності й ієрархії.	6
4	Тема 4. Соціальний характер нерівності та влади.	7
5	Тема 5. Особливості формування владних відносин в архаїчних суспільствах.	6
6	Тема 6. Антропологія лідерства.	7
7	Тема 7. Особливості харизматичного лідерства в країнах чорної Африки.	6
8	Тема 8. Характерні риси сучасного лідерства в країнах Сходу та Заходу.	7
9	Тема 9. Антропологія насилля та тріумфу.	6
10	Тема 10. Європейський варіант "насильства" як світовий еталон.	7
11	Тема 11. Сакральні функції влади. Концепція Дж.Фрезера.	6
12	Тема 12. Психологічні аспекти політичної влади в суспільстві.	7
13	Тема 13. Гендерна детермінація влади.	6
14	Тема 14. Історичні передумови формування і розвитку "матріархату", "патріархату" в країнах Заходу, Сходу	6
15	Тема 15. Поняття субкультури, принципи формування, розвитку. Типи і види субкультур у країнах Заходу і Сходу.	6
16	Тема 16. Актуальні проблеми сучасної політичної антропології.	6
Разом		102

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль – це оцінювання знань студента під час семінарських занять, якості виконання домашніх завдань, самостійної роботи та активності студента на занятті.

Поточний контроль рівня засвоєння навчального матеріалу дисципліни „Політична антропологія” оцінюється за п’ятибальною шкалою.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за контрольний замір знань є підставою допуску до підсумкової форми контролю – заліку.

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студента з курсу «Політична антропологія» здійснюється за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні/самостійні тощо – 60% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 60);
- контрольні заміри (модулі) – 40% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 40);
- залік – виставляється за результатами поточної успішності.

Поточний контроль знань студентів проводять за трьома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студента впродовж семестру;
- контроль за виконанням модульних завдань/контрольних замірів;
- контроль за виконанням завдань самостійного опрацювання, аналіз джерельної і монографічної літератури.

При контролі систематичності й активності роботи студентів оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування й активність на семінарських занять;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Поточний контроль успішності здійснюється за п’ятибальною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Реферат, доповідь – 5 балів; есе – 3 бали (дозволено лише по одному реферату, доповіді або есе). Контроль знань за результатами вивчення змістовного модуля оцінюється в 40 балів. Форма підсумкового контролю – залік в кінці семестру.

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується заліком, становить за поточну успішність 100 балів. Залік виставляється за результатами поточної успішності.

Поточний контроль та самостійна робота	Поточна успішність	Залік
Змістовий модуль 1	100	Виставляється за результатами поточної успішності
1-8		

1, 2 ... 8 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за залікову сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	**Рейтингова шкала**	**Шкала ECTS**	**Пояснення**
Зараховано	90-100	A	Відмінно
	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (заліку)

1. Предмет та методи політичної антропології.
2. Розвиток політичної антропології як науки.
3. Сутність та розуміння людини політичної в історії політичної думки (Античність, Середньовіччя, Новий час).
4. Гуманізм як філософський напрям та принцип політики.
5. Визначення області політичного. Політичне як дискурсивна практика.
6. Концепт свободи як проблема політичної антропології.
7. Дискурс свободи в історії політичної думки та сучасності.
8. Особливості розуміння людини політичної в модерних та постмодерних політико-філософських вченнях.
9. Людина політична як об'єкт антропологічного дослідження.
10. Священні засади політичної влади.
11. Сучасна міфологія сакралізації влади.
12. Особливості сакралізації влади в постсекулярному суспільстві.

13. Міфологізація політики: історія та сучасність.
14. Соціобіологічні та соціокультурні основи нерівності та влади.
15. Форми соціальної стратифікації і політична влада.
16. Політична традиція та влада.
17. Символіка та атрибутика влади.
18. Політична влада як інститут та символ.
19. Дискурс влади та влада дискурсу в сучасному суспільстві.
20. Феномен та основні теорії вождізму.
21. Вождизм та лідерство: співвідношення понять.
22. Родове суспільство та зародження політичної влади.
23. Ієрархія в архаїчних та модерних суспільствах.
24. Поняття традиційного суспільства та його особливості. Розвиток політичних інститутів в традиційному суспільстві.
25. Проблеми трансформації традиційних суспільств в сучасному світі.
26. Психологічні основи владних відносин.
27. Антропологічний характер держави.
28. Антропологічні аспекти теорій виникнення держави.
29. Співвідношення людини та держави: еволюція поглядів.
30. Масова людина в сучасній політиці.
31. Споживацьке суспільство та масова свідомість: місце людини в політиці.
32. Концепція одновимірної людини.
33. Місце людини в глобальній політиці.
34. Людина як актор міжнародної політики в теорії міжнародних відносин.
35. Політичні відносини та форми політичного буття людини.
36. Політична поведінка як спосіб пізнання політичного.
37. Антропологія соціальної стратифікації суспільств.
38. Соціобіологічна дихотомія «свої-чужі» в політичній антропології.